

पुणे विद्यापीठ, पुणे - ४११००७.

मराठी विभाग

२००८- २००९

शैक्षणिक वर्षापासूनचा एम.ए.चा प्रस्तावित अभ्यासक्रम

पुणे विद्यापीठ- मराठी विभाग
२००८-२००९ या शैक्षणिक वर्षापासूनचा एम.ए.चा प्रस्तावित अभ्यासक्रम

सत्र एक**अनिवार्य विषय**

एमआर-१. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१८१८-१९२०)
एमआर-२. मराठीचे प्रमाणलेखन, मुद्रितशोधन व संपादन
एमआर-३. भाषाविज्ञान - एक

ऐच्छिक विषय

एमआर-४.१. भाषा व्यवहार आणि भाषिक कौशल्ये
एमआर-४.२. मराठीतील वैचारिक साहित्य
एमआर-४.३. व्याकरण
एमआर-४.४. मराठी लोकरंगभूमी : कला आणि साहित्य
एमआर-४.५. विज्ञान साहित्य
एमआर-४.६. मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : एक

सत्र २**अनिवार्य विषय**

एमआर-५. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२०-१९७५)
एमआर-६. विशेष लेखकांचा अभ्यास : मध्ययुगीन/ आधुनिक
एमआर-७. भाषाविज्ञान : दोन

ऐच्छिक विषय

एमआर-८.१ प्रसार माध्यमे आणि भाषा व्यवहार
एमआर-८.२ साहित्याचे समाजशास्त्र
एमआर-८.३ लोकसाहित्य
एमआर-८.४ छंद आणि अलंकार
एमआर-८.५ स्त्री साहित्य
एमआर-८.६ मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : दोन

सत्र तिसरे**अनिवार्य विषय**

एमआर-९. कालखंडाचा अभ्यास
एमआर-१०. साहित्यविचार
एमआर-११. स्वातंत्र्योत्तर मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाह : एक

ऐच्छिक

एमआर-१२.१ निर्मितीप्रक्रिया आणि साहित्यनिर्मिती
एमआर-१२.२ तौलनिक साहित्याभ्यास
एमआर-१२.३ सौंदर्यशास्त्र : एक
एमआर-१२.४ वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या
एमआर-१२.५ मध्ययुगीन संप्रदाय आणि त्यांचे तत्त्वज्ञान
एमआर-१२.६ संगणक प्रशिक्षण व मराठी भाषा

सत्र चौथे**अनिवार्य विषय**

एमआर-१३. साहित्यप्रकाराचा अभ्यास
एमआर-१४. समीक्षा विचार
एमआर-१५. स्वातंत्र्योत्तर मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाह : दोन

ऐच्छिक

एमआर-१६.१ समकालीन भाषांतरित भारतीय साहित्य
एमआर-१६.२ भाषांतरविद्या
एमआर-१६.३ सौंदर्यशास्त्र : दोन
एमआर-१६.४ शैलीविज्ञान
एमआर-१६.५ उपयोजित समीक्षा - प्रात्यक्षिकासह
एमआर-१६.६ साहित्य आणि इतर कला

टीप :- चारही सत्रातील ऐच्छिक विषय इतर विभागातील विद्यार्थ्यांना घेता येतील.

¶

सत्र एक

अनिवार्य विषय

एमआर-१. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१८१८-१९२०)

१. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना स्पष्ट करणे .

२. पार्श्वभूमी

- राजकीय स्थित्यंतर आणि त्याचे राजकीय/ धार्मिक/आर्थिक/सामाजिक /शैक्षणिक जीवनावर झालेले परिणाम.
- विज्ञान/तंत्रज्ञान, औद्योगिककरणाचा प्रारंभ.
- प्रबोधन आणि राष्ट्रीयवृत्ती.
- मुद्रणकला विकास आणि वाङ्मय निर्मिती
- वृत्तपत्रे / नियतकालिकांचा उदय आणि वाङ्मय निर्मिती
निबंधलेखन, भाषांतरित वाङ्मय, शालेय साहित्य, कोशवाङ्मय

३. (१८१८ ते १८७४- अंतर्गत मूल्यमापनासाठी)

४. १८७४ ते १९२० निबंध, कादंबरी, कविता, नाटक)

संदर्भ ग्रंथ :

१. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ४ व खंड ५ : महाराष्ट्र साहित्य प्रकाशन
२. संक्रमण : सरोजिनी वैद्य
३. मराठी गद्याचा इंग्रजी अवतार : द. वा. पोतदार
४. अर्वाचिन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका : गं. वा. सरदार
५. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १ : अ. ना. देशपांडे
६. प्रदक्षिणा : कॉटिनेंटल प्रकाशन, पुणे
७. मराठी कथा : उदगम आणि विकास : इंदुमती शेवडे
८. मराठी कादंबरी : शतक पहिले : कुसुमावती देशपांडे
९. पासंग : कुसुमावती देशपांडे
१०. धार आणि काठ : नरहर कुरुंदकर
११. अर्वाचीन वाङ्मय सेवक : संपा. गं. दे. खानोलकर
१२. आधुनिक मराठी कविता : रा. श्री. जोग
१३. आधुनिक मराठी कविता : भ. श्री. पंडित
१४. पहिली परंपरा : द. भि. कुलकर्णी
१५. दुसरी परंपरा : द. भि. कुलकर्णी
१६. मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास : रा. के. लेले
१७. मराठी फार्स : भीमराव कुलकर्णी

एमआर-२. मराठीचे प्रमाण लेखन, मुद्रितशोधन व संपादन

१. लेखनविषयक नियमांचा परिचय
२. मुद्रितशोधनाची पद्धत
३. संपादन प्रक्रियेची मूलतत्त्वे : आशय, मांडणी, भाषा यांसी संबधित
४. सराव प्रात्यक्षिके : हस्तलिखितांची संपादने, सूची तयार करणे .

संदर्भग्रंथ :

१. मराठी लेखन मार्गदर्शक : यास्मिन शेख
२. शुद्धलेखनप्रदीप : मो . रा . वाळिंबे
३. शुद्धलेखनविवेक : द . न . गोखले

एमआर-३. भाषाविज्ञान : एक

१. भाषेचे स्वरूप व कार्य
२. भाषाभ्यासाच्या पद्धती .
३. भाषिक परिवर्तन .
४. कुलसंकल्पना
५. मराठी भाषेची उत्पत्ती

संदर्भ ग्रंथ :

१. मराठीचा भाषिक अभ्यास : संपा . मु . श्री . कानडे , स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे .
२. सुलभ भाषाविज्ञान - डॉ . द . दि . पुंडे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
३. आधुनिक भाषाविज्ञान : सिद्धांत आणि उपयोजन - डॉ . मिलिंद आगाशे लोकवाड्मयगृह
४. भाषाविज्ञान : सामान्य संरचनावादी व सामाजिक - डॉ . कल्याण काळे, डॉ . अंजली सोमण
५. भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक
संपा . डॉ . स . ग . मालशे, डॉ . हे . वि . इनामदार, डॉ . अंजली सोमण, संजय प्रकाशन
६. मराठी भाषा : व्यवस्था आणि अध्यापन- डॉ . चं . द . इंदापूरकर, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन
७. अर्वाचीन मराठी : डॉ . रमेश धोंडगे
८. मराठीच्या प्रमाणभाषेचे स्वरूप- डॉ . सुहासिनी लदू
९. ध्वनिविचार- डॉ . ना . गो . कालेलकर, मौज प्रकाशन
१०. भाषा आणि भाषाशास्त्र- डॉ . श्री . न . गजेंद्रगडकर

ऐच्छिक विषय

एमआर-४.१. भाषा व्यवहार आणि भाषिक कौशल्ये

१. भाषा म्हणजे काय ? संवाद साधता येणे म्हणजे काय ?

जीवनव्यवहाराच्या सर्व अंगामध्ये भाषेचे व संवादाचे महत्त्व . माहिती तंत्रज्ञानातील प्रगती, संपर्क प्रक्रियेला आलेला वेग आणि भाषेचे वाढलेले महत्त्व

२. भाषिक कौशल्ये आणि त्याचे स्वरूप

● श्रवणकौशल्ये ऐकू येणे व अवधानपूर्वक ऐकणे यातील फरक . श्रवण कौशल्ये विकसित करणे .

● संभाषण कौशल्ये मौखिक भाषाव्यवहार उच्चार प्रशिक्षण सामाजिक संकेत

● वाचनकौशल्ये - प्रकटवाचन, मूकवाचन, परिणामकारक अभिव्यक्ती, परिणामकारक ग्रहण

● लेखन कौशल्ये : लिपी, लेखननियम, औपाचारिक- अनौपचारिक सरणी

३. प्रत्येक कौशल्याशी निगडित कार्यक्षेत्रे -जनसंपर्क, समपुद्देशन, मुल्यवृत्ती- मंचीय प्रसार माध्यमांसाठी संपादन, मुद्रित शोधन, परीक्षण, संकलन, काव्यवाचन, सूत्रसंचालन, कार्यक्रम व्यवस्थापनातील विविधप्रकारच्या जबाबदाऱ्या, आमंत्रण, संयोजन, मुलाखत , आभार त्यासाठी आवश्यक तो मौखिक लेखी संपर्क, सारांश, निबंध, कल्पक लेखन-शुभेच्छा पत्रे, आमंत्रण पत्रे, कोशांच्या नोंदी, ध्वनीमुद्रण, जाहिरात

४. प्रशासकीय क्षेत्रातील संस्थात्मक भाषाव्यवहार

● प्रशासकीय क्षेत्रविशिष्ट भाषेचे स्वरूप

● कार्यालयीन व्यवहाराची परिभाषा

कार्यालयीन अर्ज पत्र सूचना मागण्या नोंदविणे विनंतीपत्रे तगादा पत्रे

● संस्थेच्या सर्व प्रकारच्या कामकाजाचे /सभांचे/ बैठकीचे इतिवृत्त निवेदन, सूचना, अहवाल प्रस्तावघटनांची नोंद, कार्यवृत्त

अ . प्रकाशन व्यवसाय

किंवा

ब . संपादकाच्या जबाबदा या नियतकालिक -पुस्तक

किंवा

क . विशिष्ट क्षेत्राशी निगडित भाषिक संवेदना विकसित करणे .

पटकथा

किंवा

ड . कोशरचना अकारविल्हे आणि सूची

संदर्भ ग्रंथ :

१ . प्रशासकीय मराठी भाषेचा विकास, गीता भागवत, राज्य मराठी विकास संस्था, १९९६

२ . निवडक भाषा आणि जीवन-संपा . कल्याण काळे, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९९८

एमआर -४.२. मराठीतील वैचारिक साहित्य

१. वैचारिक साहित्य म्हणजे काय ?
२. आधुनिक मराठीतील वैचारिक साहित्याची परंपरा (स्थूल परिचय) लोकहितवादी ते डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर .
३. मराठीतील वैचारिक साहित्याचे गुण-दोष विवेचन .

पुढील साहित्यकृतींचा अभ्यास -

१. विठ्ठल रामजी शिंदे (लेखसंग्रह) - संपादन : गो . मा . पवार
२. जातिसंस्थेचे उच्चाटन - डॉ . बाबासाहेब आंबेडकर
३. न्याय आणि विवेक - मे . पुं . रेगे .

संदर्भ ग्रंथ :

१. विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र - य . दि . फडके
२. गतशतक शोधताना - स . गं . मालशे
३. गतशतक पत्रिका - डॉ . शि . गो . देशपांडे, डॉ . नंदा आपटे .
४. विधवाविवाह चळवळ - डॉ . नंदा आपटे
५. महाराष्ट्राची सामाजिक पुनर्घटना- भाग पहिला (१८०० ते १८४५)- डॉ . रा . शं . वाळिंबे .
६. पेशवेकालीन महाराष्ट्र - वासुदेव कृष्ण भावे
७. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, रा . श्री . जोग, खंड ४ था, आवृत्ती १९९९
८. संक्रमण - सरोजिनी वैद्य
९. समाजविकास - श्री . के . क्षीरसागर

एमआर- ४.३. व्याकरण

१. व्याकरण : स्वरूप आणि व्याप्ती
२. वर्णमाला, शब्दविचार, शब्दांच्या जाती, शब्द -विकृती, शब्दसिद्धी .
३. वाक्यविचार - वाक्याचे प्रकार, काळ, अर्थ, प्रयोग इ . घटकांच्या विवेचनासह .
४. मराठी व्याकरणाची परंपरा .

संदर्भग्रंथ :

१. शास्त्रीय मराठी व्याकरण : मो . के . दामले
२. मराठी व्याकरणाची मूलतत्त्वे : ह . ग . केळकर
३. मराठी व्याकरणाचा पुनर्विचार : अरविंद मंगरूळकर
४. मराठी व्याकरण : काही समस्या : डॉ . प्र . ना . दीक्षित
५. मराठी व्याकरणाचे व्याकरण : कृ . पा . कुलकर्णी ग . मो . पाटील
६. मराठीचे व्याकरण : डॉ . लीला गोविलकर
७. मराठीचे व्याकरण : वाद आणि प्रवाद : कृ . श्री . अर्जुनवाडकर
८. मराठी व्याकरणाची कूलकथा : अ . का . प्रियोळकर
९. मराठी व्याकरण विवेक : मा . ना . आचार्य

एम.आर. ४.४. मराठी लोकरंगभूमी : कला आणि साहित्य

- १ . लोकरंगभूमीची संकल्पना
- २ . लोकरंगभूमीचा उगम : विधि नाट्याचे स्वरूप : जागर / गोंधळ इ .
लोककलांचे पारंपरिक रंजनप्रकार : कीर्तन, दंडार, दशावतार इ .
अन्य लोककला प्रकार : पोतराज, वासुदेव, पांगुळ इ .
३. लोकरंगभूमीतून घडणारे पारंपरिक जीवनदर्शन
४. तमाशा रंगभूमी :
अ . गण, गवळण, बतावणी, सवालजबाब इ .
ब . वगनाटय
- ५ . लोकरंगभूमीचे आधुनिक रूप : लोकनाटय / जलसा
- ६ . लोकरंगभूमी : संहिता आणि सादरीकरण
- ७ . लोकरंगभूमीवरील महत्त्वाचे लेखक : शाहिर पट्टे बापूराव / शाहिर अमरशेखर / शाहिर अण्णाभाऊ साठे / भीमराव कर्डक / भास्करराव जाधव

संदर्भग्रंथ :

- १ . लोकरंगभूमी - डॉ . मांडे
- २ . यक्षगान आणि मराठी नाटयपरंपरा, डॉ . तारा भवाळकर
- ३ . मराठी तमाशा : नामदेव व्हटकर
- ४ . लोकनाटयाची परंपरा : व . कृ . जोशी
- ५ . लोकनाटय : उद्गम आणि विकास : डॉ . पुरुषोत्तम कालभूत
- ६ . रंगवाजी : रूस्तुम अचलख्वांव
- ७ . मराठी लोकसंस्कृतीचे उपासक : रा . चिं . ढेरे
- ८ . लोकसाहित्य कलाविचार : गंगाधर मोरजे
- ९ . आदिवासी कलाविश्व : गोविंद गारे
- १० . लोकरंजनाची पारंपारिक माध्यमे : डॉ . शरद व्यवहारे

एमआर-४.५. विज्ञान साहित्य

विज्ञानसाहित्य

- १ . विज्ञान साहित्याची संकल्पना .
- २ . विज्ञान व विज्ञान साहित्य : परस्परसंबंध
- ३ . विज्ञानकाल्पनिका: मतमतांतरे
- ४ . मराठीतील विज्ञान साहित्याचा परिचय

नेमलेली पुस्तके

- १ . प्रेषित - जयंत नारळीकर
- २ . वामनाचे चवथे पाऊल - सुबोध जावडेकर
- ३ . प्रेमाचा रेणू - डॉ . संजय ढोले .
- ४ . यंत्रलेखक : निरंजन घाटे

संदर्भ ग्रंथ :

१. 'विज्ञानसाहित्य'वाङ्मयीन,संज्ञा-संकल्पनाकोश,संपा . प्रभा गणोरकर,व . आ . डहाके,ग . रा . भटकळ फाऊंडेशन, डिसेंबर २००१.
२. विज्ञानसाहित्य मराठी वाङ्मयकोश 'खंड ४ था : समीक्षा संज्ञा' संपा .विजया राजाध्यक्ष म . रा . सा . सं . मं . मुंबई २००२
३. 'विज्ञानसाहित्य निर्मितीतील समस्या', टाईममशीनची किमया, जयंत नारळीकर, श्रीविद्या,१९९४
४. 'विज्ञानकथेतील सत्य आणि कल्पित',आणि तो पर्यंत-चंद्रकांत पाटील,स्वरूप प्रकाशन औरंगाबाद .
५. विज्ञानसाहित्य आणि संकल्पना, संपा . व . दि . कुलकर्णी, निरंजन घाटे, नीहारा प्रकाशन, पुणे .
६. विज्ञानसाहित्यविश्व - निरंजन घाटे, अभिनुजा प्रकाशन, पुणे .
७. मराठी विज्ञान मराठी आणि विज्ञान वाङ्मय निरंजन घाटे पद्यगंधा प्रकाशन
८. 'मराठी विज्ञानकथा' - विश्वनाथ सावदेकर, युगवाणी, मे -जून १९८५
९. 'मराठी विज्ञानकथा'- आ . ना . पेडणेकर, अनुष्टुभ, मे- जून १९८५
१०. महाराष्ट्र आणि विज्ञान विशेषांक, युगवाणी जुलै- ऑगस्ट ,१९८४. सप्टें- ऑक्टों . १९८४
११. नवभारत दिवाळी, १९८४
१२. 'परिभाषेची परिभाषा' -अशोक केळकर वैखरी, मॅजेस्टिक प्रकाशन, पुणे
१३. साहित्य आणि विज्ञान -अनु . रा . भि . जोशी, म . रा . सा . सं . मं . मुंबई .
१४. 'Science and Literature'Dictionary of World,Shipley Joseph
१५. 'Science and Poetry,'Preminger Alex,Princeton Encyclopaedia of Poetry & Poetics'

एमआर-४.६. मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी :एक (प्रारंभ ते १९१८)

उद्देश :

- १.साहित्याभ्यासाच्या संदर्भात साहित्य आणि संस्कृती यांच्यातील अनुबंधाचा शोध घेणे .
- २ .संस्कृतीची विविध अंगे आणि साहित्यनिर्मितीच्या प्रेरणा, साहित्यातील प्रवृत्ती,प्रवाह यांच परस्परसंबंध जाणून घेणे .
- ३.मराठी साहित्य व महाराष्ट्र संस्कृती यांची जडणघडण,परंपरा,वळणे यांच्या परस्परसंबंधाचा शोध घेणे अशा चिकित्सक अभ्यासाची क्षमता निर्माण करणे .

प्रारंभ ते १९१८

१. संस्कृती : स्वरूप संस्कृती व साहित्य यांतील अनुबंध .
२. महाराष्ट्र संस्कृतीचा उद्गम,पूर्वपीठिका,अन्य प्रादेशिक संस्कृतीशी संबंध,मराठी भाषेचा उगम मराठी साहित्याचा उगम .
३. मराठी साहित्याचे संस्कृत व प्राकृत आधार : साहित्यकृती,साहित्यप्रकार,साहित्याची संकल्पना .
४. महाराष्ट्रातील धर्मपंथ व मराठी साहित्य (नाथ, महानुभाव, वारकरी, दत्त, समर्थ संप्रदाय : परस्परसंबंध)
५. महाराष्ट्रातील राजवटी आणि मराठी साहित्यनिर्मिती(यादवकालीन महामनीकालीन शिवकालीन पेशवेकालीन): परस्परसंबंध
६. साहित्यप्रसाराची मध्ययुगीन माध्यमे :पुराण, प्रवचन, कीर्तन, भारूड, तमाशा, लावणी, रंगभूमी इ .
७. लोकसाहित्याचा मध्ययुगीन मराठी साहित्यावरील प्रभाव .

संदर्भ ग्रंथ :

१. साहित्य व संस्कृती - दु.का.संत
२. महाराष्ट्र संस्कृती पु.ग.सहस्रबुध्दे
३. संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती गं.वा.सरदार
४. मराठी संत मंडळाचे ऐतिहासिक कार्य बा.रं.सुंठकर
५. मराठी संत मंडळाचे ऐतिहासिक कार्य व.रं.सुंठणकर
६. मराठी वाङ्मयाभिरूचीचे विहंगमावलोकन - रा.श्री.जोग
७. महाराष्ट्रीयांचे काव्यपरीक्षण श्री.व्यं.केतकर
८. महाराष्ट्राच्या समाजिक जीवनातील स्थित्यंतरे - भ.श्री.पंडित
९. अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - सदा कुन्हाडे
१०. राजकीय चळवळ आणि मराठी नाटयसृष्टी - ना.कृ.शनवारे
११. भारतीय प्रबोधन - संपा.मे.पु.रेगे
१२. एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्राची सामाजिक पुनर्घटना - डॉ.रा.शं.वाळिवे
१३. युरोपियनांचा मराठीचा अभ्यास व सेवा डॉ.श्री.म.पिंगे
१४. यादवकालीन महाराष्ट्र - मु.ग.पानसे
१५. पेशवेकालीन महाराष्ट्र भाग १ व २- वा.कृ.भावे
१६. महाराष्ट्र संस्कृती : घडण आणि विकास प्रा.ह.श्री.शेणोलीकर डॉ.प्र.न.देशपांडे
१७. पाच भक्तिसंप्रदाय : डॉ.र.रा.गोसावी
१८. ओवी ते लावणी : डॉ.श्री.रं.कुलकर्णी
१९. महाराष्ट्राची लोकधारा : डॉ.रा.चिं.ढेरे
२०. अर्वाचीन मराठी गद्याची उत्कांती डॉ.कृ.भि.कुलकर्णी
२१. मराठी शिलालेख : डॉ.शं.गो.तुळपुळे
२२. मराठवाडयातील शिलालेख : डॉ.यू.म.पठाण

सत्र २

अनिवार्य विषय

एमआर-५. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (१९२०-१९७५)

१. पार्श्वभूमी :

महात्मा गांधी आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचा उदय आणि त्यांचा मराठी साहित्यावरील परिणाम. तसेच मार्क्सवादी विचारांचा परिणाम, नवसाहित्याला १९६० च्या दरम्यान मिळालेल्या प्रतिक्रिया : अनियतकालिके व विविध वाङ्मयीन चळवळी इ .

२. (१९२० ते १९४५ अंतर्गत मूल्यमापनासाठी)

३. (१९४५ ते १९७५ कथा, कादंबरी, कविता, नाटक, ललितगद्य)

संदर्भ ग्रंथ :

१. आधुनिक वाङ्मयाचा इतिहास, खंड २ : डॉ . अ . ना . देशपांडे .
२. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड ५ व ६ : महाराष्ट्र साहित्य परिषद प्रकाशन .
३. प्रदक्षिण खंड १ व २ : कॉटिनेंटल प्रकाशन
४. मराठी साहित्य : प्ररणा व स्वरूप : डॉ . गो . मा . पवार
५. मराठी कथा : उदगम व विकास : इंदुमती शेवडे
६. मराठी कादंबरी : शतक पहिले : कुसुमावती देशपांडे
७. धार आणि काठ : नरहर कुरुंदकर
८. मराठी कविता : १९४५- ६० : रा . श्री . जोग
९. काही मराठी कवी : जाणिवा आणि शैली डॉ . सुधीर रसाळ
१०. मराठी ग्रामीण कथा : स्वरूप व विकास डॉ . वासुदेव मुलाटे
११. कादंबरी आणि मराठी कादंबरी : उषा हस्तक
१२. मराठी कादंबरी : बंदिबडेकर
१३. मार्क्सवाद आणि मराठी साहित्य : वि . स . जोग
१४. भूमि आणि भूमिका : भास्कर चंदनशिवे
१५. अंधारयात्रा : त्र्यं . वि . सरदेशमुख
१६. प्रदेश साकल्याचा : त्र्यं . वि . सरदेशमुख
१७. परंपरा आणि नवता : गो . वि . करंदीकर
१८. मराठी कविता: एक दृष्टीक्षेप : नागनाथ कोत्तापल्ले
१९. मराठी नाटक : स्वातंत्र्यकाल : वि . भा . देशपांडे
२०. रंगयात्रा : वि . भा . देशपांडे

एमआर-६. विशेष लेखकाचा अभ्यास (मध्ययुगीन/आधुनिक)

उद्दिष्टे १ .लेखकाचा अभ्यास ही संकल्पना स्पष्ट करणे .

लेखकांच्या अभ्यासात कोणत्या गोष्टींचा विचार करावयाचा असतो, कोणकोणते प्रश्न निर्माण होऊ शकतात यांची सोदाहरण चर्चा .

२.विशिष्ट लेखकाचा (त्याच्या वेगवेगळ्या प्रकारातील मोजक्या साहित्यकृती विचारात घेऊन) अभ्यास .

विशेष लेखकांचा अभ्यास : मध्ययुगीन
होनाजी बाळा

किंवा

विशेष लेखकाचा अभ्यास : आधुनिक
सदानंद देशमुख

एमआर-७. भाषाविज्ञान : दोन

- १.स्वनिन विचार, रूपविचार
- २.वाक्यविचार, अर्थविचार
- ३.समाजभाषाविज्ञानाचे स्वरूप
- ४.भाषा व समाज : सहसंबंध
- ५.प्रमाणभाषा आणि बोली

संदर्भ ग्रंथ :

१. आधुनिक भाषाविज्ञान : सिद्धांत आणि उपयोजन – मिलिंद मालशे, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
२. समाजभाषाविज्ञान : प्रमुख संकल्पना रमेश वरखेडे, शब्दालय प्रकाशन, संगमनेर
३. समाजिक भाषाविज्ञान : डॉ. प्रभाकर जोशी, चारुता गोखले, निराली प्रकाशन, पुणे
४. भाषाविज्ञान : सामान्य संरचनावादी व समाजिक संपा .डॉ. कल्याण काळे, डॉ. अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन
५. Socioloinguistics – Peter Trudgill Penguin.
६. निवडक भाषा आणि जीवन – संपा .डॉ. कल्याण काळे, डॉ. अंजली सोमण, मेहता
७. भाषा आपली सर्वाचीच – अविनाश विनीवाले
८. बेलभाषा- सुमन बेलवलकर
९. भयंकर सुंदर मराठी भाषा : डॉ. द.दि.पुंढे
१०. भाषा : इतिहास आणि भूगोल- कालेलकर ना.गो. ,मौजे प्रकाशन
११. भाषा आणि संस्कृती, कालेलकर ना.गो. ,मौजे प्रकाशन

ऐच्छिक विषय

एमआर-८.१ प्रसार माध्यमे आणि भाषा व्यवहार

प्रथम सत्रात भाषिक कौशल्यांचा परिचय व अभ्यास झाला . त्या चारही कौशल्यांचे प्रसारमाध्यमांच्या संदर्भात परिणामकारक उपयोजन .

●प्रसारमाध्यम या संकल्पनेचा अर्थ स्पष्ट करणे .

अ .समाजात पूर्वापार चालत आलेली समजाने गरजेनुसार निर्माण केलेली प्रसारमाध्यमे .

व . आधुनिक काळात संपर्कयंत्रणा आणि तंत्रज्ञान यांच्या विकासामुळे निर्माण केलेली प्रसारमाध्यमे .

क . प्रसारमाध्यमांच्या समाजावर परिणाम व त्यातील बदल . समाजाच्या गरजांनी ठरवलेले प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप . या माध्यमांचा विकास .

प्रसारमाध्यमे : मुदित, वृत्त, नियतकालिके इत्यादी .

श्राव्य, नभोवाणी, दूरध्वनी

दृकश्राव्य, दूरचित्रवाणी

प्रसारमाध्यमांचा अभ्यास दोन अंगांनी होईल-

१.या माध्यमांचा श्रोता / वाचक / प्रेक्षक/ ग्राहक म्हणून ऐकणे, वाचणे, पाहणे त्यावर प्रतिक्रिया नोंद याप्रकारे .

२.आपले कार्यक्षेत्र म्हणून या माध्यमांची निवड केली तर त्या दृष्टीने भाषिक कौशल्यांचे विकसन लेखन, सादरीकरण, वाचिक संस्कार, तांत्रिक अंगांचा परिचय .

●मुद्रण माध्यम :

वृत्तपत्र, नियतकालिक, अभ्यासपत्रिका, गृहपत्रिका, स्मरणिका, वृत्तपत्राचे स्वरूप, वृत्तपत्रातील विविध प्रकारचे लेखन, अग्रलेख, सदरे ,वातम्या, मुलाखती, परीक्षणे, सांस्कृतिक - समाजिक घडामोडी, वाचक पत्रव्यवहार, जाहिराती, पुरवण्या, नियतकालिकाचे स्वरूप, आखणी, संपादन, अपेक्षित वाचक वर्गानुसार नियतकालिकाचा चेहरा मोहरा . गृहपत्रिका,स्मरणिका यांचा परिचय

●श्राव्य माध्यम :

या माध्यमाचे स्वरूप, महत्त्व . कार्यक्रमांचे विविध प्रकार, उद्दिष्टे, शैक्षणिक सांस्कृतिक वातम्या,मनोरंजन इत्यादी . प्रत्येक कार्यक्रमांची पूर्वतयारी, सादरीकरण .

●दृकश्राव्य :

दूरचित्रवाणी या माध्यमांचे स्वरूप, विस्तार, कार्यक्रमाचे प्रकार, लेखन, संशोधन,सादरीकरण,वातम्या, मालिका, मुलाखती, चर्चा, शैक्षणिक कार्यक्रम, जाहिराती, वार्तापट .

वरील तिन्ही माध्यमांची आपापली बलस्थाने व मर्यादा

परस्परपूरकत्व तुलना प्रत्येक माध्यमात झपाटयाने घडून येणारे बदल प्रत्येक माध्यमातील भाषेचे उपयोजन स्वरूप व हेतू ते समजून घेऊन या माध्यमात व्यवसाय करण्यासाठी कोणती सिद्धता आवश्यक आहे याची कल्पना विद्यार्थ्यांना देणे .

प्रात्यक्षिक :

अ .विद्यापीठ नियतकालिकांचा नमुना अंक काढणे . वर्गाचा सामूहिक प्रकल्प

व . एखादी वातमी- समीक्षा,परीक्षण वरील तिन्ही माध्यमांसाठी तयार करणे .

संदर्भग्रंथ :

१. कोशवाङ्मय विचार आणि व्यवहार - डॉ. सदाशिव देव, सुपर्ण प्रकाशन, प्रथमावृत्ती २००२.
२. मराठी अभ्यास परिषदपत्रिका - भाषा आणि जीवन त्रैमासिक (पुणे)
३. व्यावहारिक मराठी संपादक स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन १९९४, प्रथमावृत्ती
४. व्यावहारिक मराठी - मोकाशी सयाजी राजे, नेमाडे रंजना, शेतकरी साहित्य इर्जिक (परिषद) २००२ प्रथमावृत्ती

एमआर-८.२ साहित्याचे समाजशास्त्र

१. तात्त्विक विवेचन

- साहित्याचे समाजशास्त्र : स्वतंत्र विद्याशाखा
 साहित्य आणि समाज : परस्परसंबंध
 साहित्याचे समाजशास्त्र आणि मार्क्सवाद
 साहित्याचे समाजशास्त्र आणि आंबेडकरवाद
 अभिजात साहित्य आणि समाजशास्त्र

२. लेखकनिष्ठ विचार : साहित्यकृतीतून प्रकटणारे लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व, लेखकाचा जीवनविषयक दृष्टीकोन, लेखकाची वैचारिक दृष्टी
३. साहित्यकृतीनिष्ठ विचार : साहित्यकृतीच्या आविष्कारासंबंधी विचार, वाङ्मयप्रकाराची गरज आणि अनिवार्यता
४. वाचकनिष्ठ विचार : वाचककेंद्री लेखनाविष्कार, वाचकशरणाता, वाचकानुनय, समाजातील वाचकांची अभिरूची, लोकप्रिय साहित्य
५. परिस्थितीनिष्ठ विचार : सामाजिक पर्यावरणातील बदलती परिस्थिती आणि त्यामुळे होणारी साहित्यनिर्मिती
 उदा. स्वातंत्र्यलढा, संयुक्त महाराष्ट्राचे आंदोलन, आणीबाणी, दलित पॅथर, युक्रांद, राष्ट्रसेवादल इ. संघटना, विद्यापीठ नामांतर आंदोलन
६. साहित्यनिर्मितीवर प्रभाव टाकणारे इतर घटक : प्रसारमाध्यमे, साहित्यचळवळी, प्रकाशन व्यवहार, पुरस्कार.

संदर्भग्रंथ :

१. मराठी साहित्यातील स्पंदने - प्रा. गो. म. कुलकर्णी, सुवर्ण प्रश्न, पुणे १९८५
२. साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ - रा. ग. जाधव, कॉन्टिनेंटल, १९७५
३. साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ - अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, १९७५
४. साहित्य आणि समाज - सुनंदा गोसावी, विलास खोले.
५. समाज आणि साहित्य अविनाश सहस्रबुद्धे, लोकवाङ्मय गृह, १९८०
६. साहित्य आणि समाज डॉ. सदा कुन्हाडे, लोकवाङ्मय गृह
७. साहित्य के समाजशास्त्र की भूमिका - मैनेजर पाण्डेय, हरियाणा, साहित्य अकादमी, चण्डीगढ, १९८९.
८. साहित्य आणि समाजजीवन - लालजी पेंडसे
९. जीवन आणि साहित्य - शरच्चंद मुक्तिबोध
१०. मध्ययुगीन धर्मकल्पना आणि मराठी संत - डॉ. स. रा. गाडगीळ
११. संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती - प्रा. गं. बा. सरदार
१२. मराठी प्रकाशनाचे स्वरूप - अ. ह. लिमये

- १३ . नव्या उर्मी नवी क्षितिजे - ल . रा . नसिराबादकर (संपा .)
- १४ . साहित्यविचार आणि समाजचिंतन भा . शं . भणगे संपा .
- १५ . मार्क्सवाद आणि मराठी साहित्य डॉ . वि . स . जोग
- १६ . साहित्य आणि समीक्षा - दि . के . वेडेकर
- १७ . Sociology of Literature, Longman, London, 1979 - John Hall.
- १८ . Sociology of Literature, Frank Cass & co. Ltd., 1971 - Robert.

एमआर-८.३ लोकसाहित्य

- १ . लोकसाहित्य : स्वरूप आणि व्याप्ती
- २ . लोकसाहित्य : सामाजिक आणि सांस्कृतिक जीवनाचा अनुबंध .
- ३ . लोकसाहित्य : अन्य ज्ञानशाखा : आंतरविद्याशाखीय दृष्टीकोन .
- ४ . लोकसाहित्याच्या विविध अभ्यासपद्धती, लोकसाहित्याचे प्रकार .

संदर्भग्रंथ :

- १ . लोकसाहित्याचे स्वरूप - प्रभाकर मांडे
- २ . लोकसाहित्याचे अतःप्रवाह - प्रभाकर मांडे
- ३ . लोकसाहित्याची रूपरेषा - दुर्गा भागवत
- ४ . लोकसाहित्याचे स्वतंत्र अभ्यासक्षेत्र डॉ . गंगाधर मोरजे
- ५ . अपौरुषेय वाङ्मय - कमलाबाई देशपांडे
- ६ . मराठी तमाशा नामदेव व्हटकर
- ७ . मराठी लोकसंस्कृतीचे उपासक - रा . चिं . ढेरे
- ८ . लोकसाहित्यविचार - अनिल सहस्त्रबुद्धे
- ९ . लोकसाहित्य : उद्गम आणि विकास - शरद व्यवहारे
- १० . लोकसंचित - तारा भवाळकर
- ११ . संतसाहित्य आणि लोकसाहित्य - रा . चिं . ढेरे
- १२ . लोकधाटी - द . ग . गोडसे
- १३ . लोकसाहित्यविज्ञान - डॉ . सत्येंद्र
- १४ . लोकसाहित्य की भूमिका - कृष्णदेव उपाध्याय
- १५ . लोकसाहित्यमीमांसा - विश्वनाथ शिंदे
- १६ . लोकवाङ्मय रूप स्वरूप - शरद व्यवहारे
- १७ . लोकनाटय उद्गम आणि विकास - पुरुषोत्तम कालभूत
- १८ . महाराष्ट्र राज्य लोकसाहित्य समितीची सर्व प्रकाशने
- १९ . Standard Dictionctionary of Folklore, Mythology & Legend (Ed.) Maria Leech
- २० . The Science of Folklore - Alexander A. Crape.

एमआर- ८.४ छंद आणि अलंकार

१. छंद आणि अलंकार - संकल्पनांचे स्वरूप
२. छंद आणि अलंकाराची संस्कृतमधील पूर्वपीठिका आणि त्याविषयीचे मराठीतील लेखन .
३. छंद आणि अलंकार यांचे काव्यरचनेतील स्थान .
४. निवडक छंद व अलंकार यांची ओळख .

संदर्भग्रंथ :

१. अलंकारप्रदीप : डॉ . त्र्यं . देशपांडे पु . गो . निजसुरे
२. काव्यविभ्रम : रा . श्री . जोग
३. अलंकारमंजुषा : बाळुताई खरे
४. काव्याची भूपणे : म . वा धोंड
५. नवे अलंकार : रा . अ . काळेले .
६. भारतीय साहित्यशास्त्र : ग . त्र्यं . देशपांडे
७. Sanscrit Poetics : Sushilkumar Dey
८. छंदोरचना : मा . त्र्यं . पटवर्धन
९. मराठी छंदोरचना : ना . ग . जोशी
१०. तुलनात्मक छंदोरचना : ना . ग . जोशी
११. मराठी छंद : वि . का . राजवाडे
१२. अनिलांची कविता : स्वरूप आणि आविष्कार : डॉ . पंडितराव पवार
१३. वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश : गणोरकर डहाके

एमआर- ८.५ स्त्री साहित्य

१. स्त्रीजीवनातील स्थित्यंतरे .
 २. मध्ययुगीन व आधुनिक कालखंडातील स्त्रीसाहित्याचे समालेचन
 ३. स्त्रीसाहित्याचे स्वरूप व विशेष .
- नेमलेली पुस्तके
१. स्त्री पुरुष तुलना - ताराबाई शिंदे
 २. कळ्यांचे निःश्वास - विभावरी शिरूरकर
 ३. माज्या जल्माची चित्तरकथा - शांताबाई कांबळे

एमआर-८.६ मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी : दोन १९१८ ते १९६०

१. इंग्रजी सत्तेचा उदय, महाराष्ट्रीय जीवनातील स्थित्यंतरे आणि तत्कालीन मराठी साहित्य यांचा परस्परसंबंध .
२. धर्म व समाजसुधारणाविषयक चळवळी आणि मराठी साहित्य : परस्परसंबंध .
३. अर्वाचीन मराठी साहित्याचे पाश्चात्य व भारतीय आधार साहित्यकृती साहित्यप्रकार इ .
४. राजकीय विचारसरणी, स्वातंत्र्यविषयक चळवळी आणि मराठी साहित्य : परस्परसंबंध

संदर्भ ग्रंथ :

१. साहित्य व संस्कृती - दु.का.संत
२. महाराष्ट्र संस्कृती-पु.ग.सहस्रबुद्धे
३. संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती गं.वा.सरदार
४. मराठी संत मंडळाचे ऐतिहासिक कार्य बा.रं.सुंठकर
५. मराठी संत मंडळाचे ऐतिहासिक कार्य व.रं.सुंठणकर
६. मराठी वाङ्मयाभिरूचीचे विहंगमावलोकन - रा.श्री.जोग
७. महाराष्ट्रीयंचे काव्यपरीक्षण श्री.व्यं.केतकर
८. महाराष्ट्राच्या सामाजिक जीवनातील स्थित्यंतरे - भ.श्री.पंडित
९. अर्वाचीन मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - सदा कुन्हाडे
१०. राजकीय चळवळ आणि मराठी नाटयसृष्टी - ना.कृ.शनवारे
११. भारतीय प्रबोधन - संपा.मे.पु.रेगे
१२. एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्राची सामाजिक पुनर्घटना - डॉ.रा.शं.वाळिवे
१३. युरोपियनांचा मराठीचा अभ्यास व सेवा डॉ.श्री.म.पिंगे
१४. यादवकालीन महाराष्ट्र - मु.ग.पानसे
१५. पेशवेकालीन महाराष्ट्र भाग १ व २- वा.कृ.भावे
१६. महाराष्ट्र संस्कृती : घडण आणि विकास प्रा.ह.श्री.शेणोलीकर डॉ.प्र.न.देशपांडे
१७. पाच भक्तिसंप्रदाय : डॉ.र.रा.गोसावी
१८. ओवी ते लावणी : डॉ.श्री.रं.कुलकर्णी
१९. महाराष्ट्राची लोकधारा : डॉ.रा.चिं.ढेरे
२०. अर्वाचीन मराठी गद्याची उत्कांती डॉ.कृ.भि.कुलकर्णी
२१. मराठी शिलालेख : डॉ.शं.गो.तुळपुळे
२२. मराठवाडयातील शिलालेख : डॉ.यू.म.पटाण
२३. संशोधनाची क्षितिजे : संपादक -भास्कर लक्ष्मण भोळे.
२४. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना : डॉ.द.दि.पुंडे.
२५. मराठी लोकांची संस्कृती : इरावती कर्वे
२६. महाराष्ट्र संस्कृती : इरावती कर्वे

सत्र तिसरे

अनिवार्य विषय

एमआर-९ कालखंडाचा अभ्यास

१. 'कालखंडाचा अभ्यास' ही संकल्पना स्पष्ट करणे .
२. विशिष्ट कालखंडातील युगधर्माचे आकलन करणे .

शिवकालीन विशेष अभ्यास

१. करुणाष्टके : रामदास
२. दमयंतिस्वयंवर : रघुनाथ पंडित
३. शिवचरित्रात्मक वखर : कृष्णाजी अनंत सभासद

संदर्भग्रंथ :

१. वाङ्मयाचा कालखंडाचा अभ्यास, स्नेहवर्धन, पुणे : देशमुख उषा (संपा .)
२. वाङ्मयाच्या कालखंडाचा अभ्यास, साहित्याचा अभ्यास, मंचरकर सद्भाव ग्रंथ, प्रतिमा, पुणे, पुंडे द . दि .
३. 'कालखंडाचा अभ्यास' अनुष्टुभ मे जून २००४ पृ . ३८ : मंचरकर र . वा .
४. 'वाङ्मयेतिहासाच्या अभ्यासातील काही प्रश्न साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार संपा . श्री . पु . भागवत आणि इतर मौज : कुलकर्णी गो . म .
५. महाराष्ट्र संस्कृती कॉन्टिनेन्टल, पुणे : सहस्रबुद्धे पु . ग .
६. यादवकालीन महाराष्ट्र : डॉ . पानसे मु . ग .
७. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : देशपांडे अ . ना .
८. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : खंड २ : महाराष्ट्र साहित्य परिषद, प्रकाशन
९. मराठी आख्यानक कविता : वाटवे के . ना .
१०. महाकाव्याचा आकृतीबंध : कुलकर्णी द . भि .
११. संत एकनाथ : फाटक न . र .
१२. संत साहित्य अभ्यासाच्या काही दिशा : डॉ . काळे कल्याण , नगरकर रा . शं .

एमआर-१०. साहित्यविचार

१. अ . भारतीय साहित्यविचार (स्थूल परिचय)
 - ब . रीती, ध्वनी, रस
२. अ . पाश्चात्य साहित्यविचार प्लेटो ते रिचर्ड्स (स्थूल परिचय)
 - ब . अनुकृती, विरेचन, कल्पनाशक्ती, आविष्कार, सेंदिय एकात्मता प्रेरणा संतुलन
३. अ . साहित्यातील संप्रदाय (स्थूल परिचय)
 - ब . अभिजातवाद, रोमॅंटिसिझम, वास्तववाद, अतिवास्तवाद, अस्तित्ववाद

संदर्भग्रंथ :

१. भारतीय साहित्यशास्त्र : ग . त्र्यं . देशपांडे
२. सौंदर्यमीमांसा : रा . भा . पाटणकर

३. साहित्यसिद्धान्त : स . गं . मालशे
४. अँरिस्टॉटलचे काव्यशास्त्र : गो . वि . करंदीकर
५. सौंदर्य आणि साहित्य : वा . सी . मर्देकर
६. सृष्टीसौंदर्य आणि साहित्यमूल्य : शरश्चंद्र मुक्तिबोध
७. साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ : रा . ग . जाधव
८. मार्क्सवादी साहित्यविचार के . रं . शिरवाडकर
९. साहित्यवेध : के . रं . शिरवाडकर
१०. वाङ्मयीन वाद : महाराष्ट्र साहित्य परिषद प्रकाशन
११. सौंदर्यशास्त्र व समीक्षा : डॉ . रा . भा . पाटणकर
१२. साहित्याचे तत्वज्ञान : डॉ . वि . ना . ढवळे
१३. प्लेटोचे साहित्यशास्त्र : डॉ . अ . ना . देशपांडे
१४. साहित्याचे निर्मितीप्रक्रिया : डॉ . आनंद यादव

एमआर-११. स्वातंत्र्योत्तर मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाह : एक

१. साहित्यातील प्रवाह ही संकल्पना स्पष्ट करणे .

प्रवाहाच्या निर्मितीची कारणे : वाङ्मयीन व सामाजिक- सांस्कृतिक प्रवाहाच्या न्हासाची कारणे

२ . मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाहांचा रूपरेषात्मक परिचय : महानगरीय, ग्रामीण, दलित, आदिवासी, स्त्रीवादी इ .

३. एका विशिष्ट प्रवाहाचा विशेष अभ्यास (महानगरीय वगळून) नेमलेल्या विशिष्ट साहित्यकृतींच्या संदर्भात

दलित साहित्य

वेनवाड - वामन होवाळ

आता होऊन जाऊ द्या - लोकनाथ यशवंत

विराड - अशोक पवार

आदिवासी साहित्य

उलगुलान - भुजंग मेश्राम

अदोर - नजूबाई गावीत

संदर्भग्रंथ : दलित साहित्य

१. निळी पहाट : प्रा . रा . ग . जाधव, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे दु . आ . १९७९

२. मार्क्सवादी व दलितसाहित्य : डॉ . वि . स . जोग, संबोधि प्रकाशन, मुंबई, ४ फेब्रुवारी १९८५.

३. दलितसाहित्य : एक अभ्यास : संपा . अर्जुन डांगळे, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई १९७८

४. आंबेडकरी विचार आणि साहित्य : अविनाश डोळस, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद, १४ एप्रिल १९९४
५. दलित आत्मकथन : संपा.डॉ.गंगाधर पानतावणे, प्रा.नलगे सुरेश एजन्सी, पुणे, २६.१.१९८६
६. दलितसाहित्य : चर्चा आणि चिंतन, संपा.डॉ.गंगाधर पानतावणे, साकेत, औरंगाबाद, १९९३
७. दलितसाहित्य : वेदना आणि विद्रोह, डॉ.भालचंद्र फडके,श्रीविद्या,पुणे डिसेंबर, १९७७
८. दलितसाहित्य : दिशा आणि दिशांतर दत्ता भगत अभय प्रकाशन नांदेड मे १९९६
९. दलितसाहित्य : सिद्धांत आणि स्वरूप यशवंत मनोहर,प्रबोधन प्रकाशन, औरंगाबाद, १९७८
१०. दलित स्त्रियांची आत्मकथने : स्वरूप आणि चिकित्सा सुविद्या प्रकाशन पुणे ३० प.आ. २६ जानेवारी २००१.
११. साहित्य : शोध आणि संवाद संपा.डॉ.मनोहर जाधव सुविद्या प्रकाशन पुणे प.आ.१५ ऑगस्ट २०००

संदर्भग्रंथ : आदिवासी साहित्य

१. आदिवासी साहित्य : स्वरूप आणि समिक्षा, विनायक तुमराम, विजय प्रकाशन, नागपूर.
२. शतकातील आदिवासी कविता : विनायक तुकाराम, हरिवंश प्रका. ,चंद्रपूर प.आ.१.८.२००३.
३. मराठी वाङ्मयातील नवे प्रवाह, संपा.शरणकुमार लिंबाळे
४. 'हाकारा' त्रैमासिकाचे अंक
५. 'आदिवासी समस्या आणि बदलते संदर्भ' डॉ.गोविंद गारे, सुगावा, पुणे
६. 'लोकराज्य'आदिवासी साहित्य विशेषांक, १९८३

ऐच्छिक

एमआर-१२.१ निर्मितीप्रक्रिया आणि साहित्यनिर्मिती

अ. निर्मिती प्रक्रियेसंबंधीची तात्त्विक मीमांसा- भारतीय व पाश्चात्य

ब. कविता, कथा, कादंबरी व नाटक या साहित्यप्रकारांची वैशिष्ट्ये आणि या साहित्यप्रकारांमध्ये निर्मिती करताना आवश्यक पूर्वतयारी .

क. निर्मिती प्रक्रियेतील समस्या .

या प्रश्नपत्रिकेच्या मूल्यमापनाचे स्वरूप पुढीलप्रमाणे असावे .

१. स्वाध्याय : सैद्धांतिक प्रश्नांचे विवेचन - २० गुणांचे .

एखादा छोट्यासा ललितलेखन प्रकल्प पूर्ण करून घेणे- ३० गुण .

निर्मितीप्रक्रियेचा कार्यानुभव अनिवार्य .

२.५० गुणांच्या परिक्षेत विद्यार्थ्यांच्या निर्मितीशीलतेची चाचणी होईल असे गुण काढण्यात यावेत . उदा . एखाद्या प्रसंगावरची लघुकथा .

संदर्भ ग्रंथ :

१. सौंदर्यमीमांसा : रा . भा . पाटणकर
२. काव्यशास्त्रप्रदीप : स . रा . गाडगीळ
३. कविता फुलते अशी : वा . रा . ढवळे
४. एका पिढीचे आत्मकथन : वा . रा . ढवळे
५. कथाकल्प : पु . भा . भावे
६. संवाद : विजया राजाध्यक्ष
७. मुलाखती साहित्यिकांच्या : नंदनवार
८. गप्पा : सहा साहित्यिकांशी : जयवंत दळवी
९. कहाणीमागची कहाणी : वीणा देव
१०. साहित्याची निर्मिती - प्रक्रिया - आनंद यादव
११. माध्यम : भाषा आणि भाषाव्यवहार, पुणे : मेहता १६ : अशोक केळकर
१२. शुद्धलेखन विवेक, पुणे सोहम्, १९९३ : द . न . गोखले
१३. रेडिओवरील भाषणे व श्रुतिका, मुंबई मौजे २००१ : पु . ल . देशपांडे
१४. प्रतिभासाधन, पुणे, व्हीनस १९३२ : ना . सी . फडके
१५. लघुकथा : तंत्र आणि मंत्र, पुणे, व्हीनस १९५२ : ना . सी . फडके
१६. व्यक्तिरेखा, पुणे श्रीविद्या १९९८ : य . दि . फडके
१७. ग्रंथव्यवहार पुणे व्हीनस १९५२ : अ . ह . लिमये
१८. मराठी लेखन मार्गदर्शिका मुंबई रा . म . वि . संस्था १९९७ : यास्मिन शेख
१९. अनुष्टुभ, २००२ दिवाळी २००४, डिसेंबर, जानेवारी २००५ फेब्रुवारी, मार्च

एमआर-१२. २ तौलनिक साहित्याभ्यास

१. तौलनिक साहित्याभ्यासाचे स्वरूप .
२. तौलनिक साहित्यातील संकल्पना : साम्य, भेद, प्रभव, प्रभाव, वस्तूविजे, स्वागत, आदान-प्रदान .
३. विश्वसाहित्य आणि राष्ट्रीय साहित्य .
४. भाषांतराचे महत्त्व

संदर्भ ग्रंथ :

१. तौलनिक साहित्याभ्यास मूलतत्त्वे आणि दिशा - वसंत बापट, मौज
२. तौलनिक साहित्याभ्यास तत्त्वे आणि दिशा - संपा . चंदशेखर जहागिरदार ,सौरभ १९९२
३. Comparative Indian Literature A.Aravindkshan N.Prasanth Kumar भारतीय साहित्य प्रतिष्ठान -१९९८
४. Comparative Literature Indian Dimensions,Swapan Majumdar,Papyrus 1987
५. तौलनिक साहित्याभ्यास : नवे सिद्धांत आणि उपयोजन - आनंद पाटील, साकेत १९९८

एमआर- १२.३ सौंदर्यशास्त्र : एक

- १.सौंदर्यशास्त्र म्हणजे काय ?
२. सौंदर्यशास्त्र आणि समीक्षा
- ३.सौंदर्यविधानाचे व सौंदर्यसंकल्पनांचे स्वरूप

कांट	:	अनन्यसाधारणता
विटागिन्स्टाईन	:	कुलसाम्य
गॅली	:	वादग्रस्त संकल्पना

संदर्भ ग्रंथ :

१. सौंदर्य आणि साहित्य वा .सी .मर्डेकर
२. सौंदर्यमीमांसा -डॉ .रा .भा .पाटणकर
३. कान्तची सौंदर्यमीमांसा - डॉ .रा .भा .पाटणकर
४. क्रोचेचे सौंदर्यशास्त्र- डॉ .रा .भा .पाटणकर
५. मर्डेकरांची सौंदर्यमीमांसा पुर्नविचार - संपा .कमलाकर दिक्षित
६. मर्डेकरांचे सौंदर्यशास्त्र - पुनःस्थापना डॉ .द .भि .कुलकर्णी
७. सृष्टी,सौंदर्य आणि साहित्य मूल्य : डॉ .शरदचंद्रमुक्तिबोध
८. मर्डेकरांची सौंदर्यमीमांसा : प्रभाकर पाध्ये
९. सौंदर्यानुभव -प्रभाकर पाध्ये
१०. सौंदर्याचे व्याकरण - डॉ .सुरेंद्र बारलिंगे
११. सौंदर्यविचार -मुंबई मराठी साहित्य संघ, प्रकाशन
१२. अॅरिस्टॉटलचे काव्यशास्त्र - गो .वि .करंदीकर
१३. साहित्यविचार - दि .के .वेडेकर
१४. संस्कृत साहित्यशास्त्राची प्रस्तावना - गो .के .भट
१५. भारतीय सौंदर्य कल्पना- ग .त्र्यं .देशपांडे

एमआर-१२.४ वाङ्मयेतिहासलेखनविद्या

१. इतिहासाचे तत्त्वज्ञान
२. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना
३. वाङ्मयेतिहास लेखनातील प्रकार : स्वरूपानुसारी व लेखनरीतीनुसार .
४. वाङ्मयेतिहास विचारातील काही नवसंकल्पना
५. मराठीच्या वाङ्मयेतिहासलेखनातील समस्या

संदर्भग्रंथ :

१. वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना संपा . द . दि . पुंडे प्रतिमा प्रकाशन पुणे
२. वाङ्मयेतिहास सद्यःस्थिती आणि अपेक्षा : संपा . गो . म . कुलकर्णी आणि द . दि . पुंडे मेहता पुणे
३. वाङ्मयेतिहास द . दि . पुंडे, मराठी विश्वकोश खंड १५ म . रा . सा . सं . मंडळ, मुंबई
४. वाङ्मयेतिहासाचे लेखन : स्वरूप आणि समस्या, संपा . विद्यागौरी टिळक, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे
५. वाङ्मयेतिहासाची रचना : ध्येय दृष्टिकोन, पद्धती - वि . वि . पटवर्धन .
६. साहित्यविचार : संपा . द . न . गे . व इतर, व्हीनस प्रकाशन, पुणे .
७. साहित्यचिंतन : संपा . व . दि . कुलकर्णी, मराठी विभाग प्रकाशन, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई
८. मराठी वाङ्मयेतिहासकाराची साधन सामुग्री, शं . गो . तुळपुळे, प्रवास सुविचार प्रकाशन, नागपूर
९. इतिहासाचे तत्त्वज्ञान : सदाशिव आठवले, प्राज्ञपाठशाळा, वाई

एमआर-१२.५ मध्ययुगीन संप्रदाय आणि त्यांचे तत्त्वज्ञान

संप्रदाय म्हणजे काय, संप्रदायांच्या उदयामागील सांप्रदायिकांची भूमिका, मध्ययुगातील संप्रदाय, संप्रदायांच्या वेगळेपणाचे गम्य . मध्ययुगातील काही संप्रदाय व त्यांचे तत्त्वज्ञान

१. नाथ संप्रदाय
२. महानुभाव संप्रदाय
३. वारकरी संप्रदाय
४. दत्त संप्रदाय
५. सूफी संप्रदाय
६. समर्थ संप्रदाय
७. वीरशैव संप्रदाय

विविध धर्मसंप्रदायाच्या तत्त्वज्ञानातील समान सुत्रे व त्यांचा तौलनिक विचार .

एमआर- १२.६ संगणक प्रशिक्षण व मराठी भाषा

१. संगणकाचा इतिहास
२. संगणकाचा परिचय : हार्डवेअर सॉफ्टवेअर इनपुट आऊटपुट .
३. संगणकाची विविध कार्ये .
४. विंडोज कार्यप्रणाली : वर्ड प्रोसेसिंग
इंग्रजी व देवनागरी
५. माहितीची द्विसरीय साठवण
६. इंटरनेटचा वापर
- सराव आणि प्रात्यक्षिके अनिवार्य

संदर्भग्रंथ : १ . ओळख माहिती तंत्रज्ञानाची एम . एस . सी . आय . टी महाराष्ट्र राज्य .

सत्र चौथे अनिवार्य विषय

एम.आर. १३ साहित्यप्रकाराचा अभ्यास

१. साहित्यप्रकाराची संकल्पना
त्याविषयीच्या एकसत्त्ववादी व नाममात्रवादी या दोन टोकाच्या भूमिका .
२. प्रमुख साहित्यप्रकारांची ठळक वैशिष्ट्ये .
कविता, कथा, कादंबरी, नाटक, ललितलेखन, आत्मचरित्र इ .
३. कोणत्याही एका साहित्यप्रकाराचा विशेष अभ्यास .
(मोजक्या साहित्यकृतींच्या आधारे)

साहित्यप्रकार : कथा

कथासंग्रह

१. माळ - विद्याधर पुंडलिक
२. विन मौजेच्या गोष्टी - श्याम मनोहर
३. गुडदानी - योगिराज वाघमारे
४. प्रतिती - सानिया

संदर्भग्रंथ :

१. मालशे मिलिंद 'साहित्यप्रकाराची संकल्पना' साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार पॉप्युलर व मौज १९८७
२. पाटील गंगाधर 'समीक्षेची नवी रूपे' मॅजेस्टिक प्रकाशन १९८१
३. वा. पु. गिंडे, द. दि. पुंडे, संपा. वाड्मयाचे अध्यापन
४. मधु कुलकर्णी ललित साहित्यातील आकृतीबंधाची जडणघडण शुभदा सारस्वत पब्लिकेशन पुणे १९८७
५. 'साहित्य आणि साहित्यप्रकार' - वाड्मयीन संज्ञा संकल्पना - कोश, संपा. गणोरकर - डहाके, भटकळ फाउंडेशन .
६. 'वाड्मयीन प्रकाराचा अभ्यास' - अमीया देव / तौलनिक साहित्याभ्यास : तत्त्वे आणि दिशा ,
संपा. जाहागिरदार सौरभप्रकाशन - वितरण - कॉन्टिनेन्टल .
७. 'साहित्यप्रकारांचा अभ्यास' - मिलिंद मालशे, साहित्याचा अभ्यास - मंचरकर सदभावना ग्रंथ, प्रतिमा २००३
८. पवार गो. मा. (संपा.) निवडक मराठी समीक्षा, साहित्य अकादमी, दिल्ली .

एमआर-१४.समीक्षा विचार

१. समीक्षेची संकल्पना व कार्य
२. समीक्षेचे विविध दृष्टिकोन
आस्वादक, चरित्रात्मक, मानसशास्त्रीय, समाजशास्त्रीय, रूपवादी, शैलीवैज्ञानिक, स्त्रीवादी
३. मराठी समीक्षेची वाटचाल

संदर्भग्रंथ :

१. समीक्षेची नवी रूपे : गंगाधर पाटील
२. टीकाविवेक : श्री. के. क्षीरसागर

३. सौंदर्यशास्त्र व समीक्षा : डॉ . रा . भा . पाटणकर
४. वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश : डॉ . प्रभा गणोरकर, प्रा . वसंत आवाजी डहाके व इतर .
५. वाङ्मयीन संज्ञाकोश डॉ . विजया राजाध्यक्ष, साहित्य संस्कृती मंडळ प्रकाशित
६. साहित्यातील विचारधारा : के . रं . शिरवाडकर
७. साहित्यसमीक्षा : स्वरूप आणि विकास : ना . रा . गोडवोले, डॉ . गं . ना . जोगळेकर
८. साहित्यवेध : के . रं . शिरवाडकर
९. रसास्वाद : माधव आचवल
१०. जास्वंद : माधव आचवल
११. नवसमीक्षा : काही विचारप्रवाह : संपा . गो . म . कुलकर्णी
१२. अदिवंधात्मक समीक्षा : डॉ . म . सु . पाटील .
१३. मानसशास्त्रीय समीक्षा : डॉ . अ . वा . कुलकर्णी
१४. साहित्यविचार : डॉ . अ . वा . कुलकर्णी
१५. त्रिदल : संपा . प्राचार्य डॉ . शेख
१६. मराठी समीक्षेची वाटचाल : गो . म . कुलकर्णी
१७. साहित्यनिर्मिती आणि समीक्षा : वा . ल . कुलकर्णी
१८. वाङ्मयीन टिका : रा . श . वालिंवे
१९. रूपवेध : नरहर कुरंदकर
२०. साहित्य : अध्यापन आणि प्रकार, संपा . श्री . पु . भागवर : डॉ . सुधीर रसाळ
२१. खडक आणि पाणी : गंगाधर गाडगीळ
२२. टीका आणि टीकाकार : वा . भा . पाठक
२३. Five Approaches also Literarcy Criticism – Willber Scott.
२४. Glosery of Literarcy terms – Abrams
२५. A History of Modern Criticism – Rene Welek
२६. Practical Criticism – I.A.Richards.
२७. Anotomy of Criticism- Northrop Frye
२८. Judgement in Literature-W.Basil Werfold
२९. Psychology and Art Today-W.H.Andon.
३०. Theories of Literature in 20th Century-Done Fokher

३१. 20th Century Literary Criticism-David Lodge

३२. Critical Approaches to Literature-David Daiches.

एमआर-१५ . स्वातंत्र्योत्तर मराठी साहित्यातील प्रमुख प्रवाह : दोन

ग्रामीण साहित्य

निशाणी डावा अंगठा - रमेश इंगळे उत्राळकर

इडा पीडा टळो - आसाराम लोगटे

घावच्या आकाभोवती - प्रकाश किनगावकर

स्त्रीवादी साहित्य

१. दुस्तर हा घाट - गौरी देशपांडे

२. उल्कट जीवघेण्या धगीवर - प्रज्ञा लोखंडे

३. बंध अनुबंध - कमल पाध्ये

संदर्भग्रंथ : ग्रामीण साहित्य

१. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि समस्या : डॉ. आनंद यादव
२. ग्रामीणता : साहित्य आणि वास्तव : डॉ. आनंद यादव
३. ग्रामीण साहित्य : स्वरूप आणि शोध : डॉ. नागनाथ कोत्तापल्ले
४. ग्रामीण साहित्य : एक चिंतन : डॉ. द. ता. भोसले .
५. भूमी आणि भूमिका : भास्कर चंदनशिव
६. मराठी ग्रामीण कथा : डॉ. वासुदेव मुलाट
७. मराठी कादंबरीतील प्रादेशिकता : डॉ. भास्कर शेलके

संदर्भग्रंथ : स्त्रीवादी साहित्य

१. स्त्रीवादी साहित्यसमीक्षा : डॉ. अश्विनी धोंगडे
२. स्त्रियांची नवकथा : डॉ. मंगला वरखेडे
३. स्त्रीवादी साहित्य : डॉ. मंगला वरखेडे
४. स्त्री प्रश्नांची वाटचाल : डॉ. विद्युत भागवत
५. स्त्री विकासाच्या पाऊलखुणा : संपा. डॉ. स्वाती कर्वे

ऐच्छिक

एम.आर. १६.१ समकालीन भाषांतरित भारतीय साहित्य

तौलनिक साहित्याभ्यास करित असताना भारतीय साहित्याची आणि वैश्विक साहित्याची संकल्पना समजून घ्यावी लागते. प्रत्यक्ष भाषांतरित साहित्यकृती अभ्यासल्याशिवाय हा अभ्यास परिपूर्ण होत नाही, म्हणून या अभ्यासपत्रिकेत भारतातील इतर भाषांमधून मराठीत अनुवादित झालेल्या किमान सहा कलाकृतींचा अभ्यास केला जाईल.

सहा कलाकृती कोणत्या असाव्यात ते विभागीय समितीची बैठक होऊन निश्चित करण्यात येईल.

संदर्भग्रंथ :

१. देशीवाण : चंद्रकांत वादिवडेकर, अक्षर प्रकाशन, २००२
२. मराठी अनुवाद ग्रंथसूची : डॉ. वीणा मुळे, १९९८

एमआर-१६.२ भाषांतर विद्या

१. भाषांतराची संकल्पना .
२. भाषांतर, अनुवाद व रूपांतर
३. भाषांतरप्रक्रियेचे स्वरूप .
४. भाषांतराचे महत्त्व .
५. भाषांतराचा कार्यानुभव (अंतर्गत मूल्यमापनासाठी)

संदर्भ ग्रंथ :

१. भाषांतरमिमांसा : संपा . कल्याण काळे , अंजली सोमण, प्रतिमा, पुणे .
२. अनुवाद : स्वरूप आणि आयाम, संपा . डॉ. त्रिभुवन राय, अनिल प्रकाशन, इलाहाबाद, १९९९ ३. अनुवाद : (त्रैमासिक) - प्रकाशक - भारतीय अनुवाद परिषद, नई दिल्ली .
४. कथा शताब्दी संपा . विजया राजाध्यक्ष अशोक रानडे ग्रंथाली १९८८.
५. मर्दकरांची सौंदर्यमीमांसा पुनर्विचार - संपा . कमलाकर दिक्षित
६. मर्दकरांचे सौंदर्यशास्त्र - पुनःस्थापना डॉ. द. भि. कुलकर्णी

एमआर-१६.३ सौंदर्यशास्त्र : दोन

१. कला आणि रूप
२. निर्मिती सिद्धांत : मार्क्स फाईड युंग
३. अनुभव प्रक्रिया सौंदर्यसुखवाद रससिद्धांत वाचक प्रतिसाद
४. कलामूल्ये आणि अन्यमूल्ये
५. कलेची स्वायत्तता कला आणि नीती कला आणि सत्य

संदर्भ ग्रंथ :

१. सौंदर्य आणि साहित्य वा . सी . मर्दकर
२. सौंदर्यमीमांसा - डॉ. रा . भा . पाटणकर

३. कान्टची सौंदर्यमीमांसा - डॉ . रा . भा . पाटणकर
४. क्रोचेचे सौंदर्यशास्त्र- डॉ . रा . भा . पाटणकर
५. मर्देकरांची सौंदर्यमीमांसा पुर्नविचार - संपा . कमलाकर दिक्षित
६. मर्देकरांचे सौंदर्यशास्त्र - पुनःस्थापना डॉ . द . भि . कुलकर्णी
७. सृष्टी, सौंदर्य आणि साहित्य मूल्य : डॉ . शरदचंद्रमुक्तिबोध
८. मर्देकरांची सौंदर्यमीमांसा : प्रभाकर पाध्ये
९. सौंदर्यानुभव - प्रभाकर पाध्ये
१०. सौंदर्याचे व्याकरण - डॉ . सुरेंद्र वारलिंगे
११. सौंदर्यविचार - मुंबई मराठी साहित्य संघ, प्रकाशन
१२. ॲरिस्टॉटलचे काव्यशास्त्र - गो . वि . करंदीकर
१३. साहित्यविचार - दि . के . बेडेकर
१४. संस्कृत साहित्यशास्त्राची प्रस्तावना - गो . के . भट
१५. भारतीय सौंदर्य कल्पना- ग . त्र्यं . देशपांडे

एमआर-१६.४ शैलीविज्ञान

- १ . शैली संकल्पना व स्वरूप
- २ . शैलीविज्ञान : स्वरूप आणि विकास
- ३ . साहित्याचे शैलीविज्ञानिक विश्लेषण

संदर्भग्रंथ :

१. भारतीय साहित्यशास्त्र : ग . त्र्यं . देशपांडे
- २ . काव्यशास्त्र प्रदीप : स . रा . गाडगीळ
- ३ . काव्यशास्त्र : र . प . कंगले
- ४ . मराठी साहित्य : तंत्र आणि शैली : म . द . हातकणंगलेकर
- ५ . शैलीमीमांसा : सिद्धांत आणि उपयोजन : दिलीप धोंडगे
- ६ . रमेश धोंडगे अश्विनी धोंडगे
- ७ . अशोक केळकर

एमआर-१६.५ उपयोजित समीक्षा - प्रात्यक्षिकासह

- १ . सैद्धांतिक समीक्षा व उपयोजित समीक्षा
- १ . समीक्षेच्या विविध पध्दती समजून घेणे
- २ . उपयोजन म्हणजे काय, ते समजून घेणे
- ३ . कलाकृतीच्या अनुरूप पध्दतीची निवड करणे
- ४ . समीक्षेतील परिभाषेचा योग्य तो वापर करणे
- ५ . समीक्षेचे स्तर आणि व्याप्ती. उदा. पुस्तक परीक्षण, ग्रंथकाराचा अभ्यास इ.

या अभ्यासपत्रिकेच्या स्वाध्यायामध्ये एखाद्या समीक्षा पध्दतीचे उपयोजन करून समीक्षालेखन करावे लागेल .

५० गुणांच्या परिक्षेमध्ये इतर प्रश्नांबरोबरच एक किंवा दोन समीक्षा पध्दतींचे उपयोजन करण्यास सांगितले जाईल .

संदर्भ ग्रंथ :

१. उपयोजित समीक्षा : वसंत आवाजी डहाके, मुंबई विद्यापीठ, प्रकाशन
२. समीक्षेतील नव्या संकल्पना - मनोहर जाधव
३. रसास्वाद : माधव आचवळ
४. वाङ्मयीन वाद : सीताराम रायकर
५. वाङ्मयीन वाद : महाराष्ट्र साहित्य परिषद प्रकाशन
६. : ह.श्री. शेणोलीकर, गौरव ग्रंथ
७. नव वाङ्मयीन प्रवृत्ती आणि प्रेरणा

एमआर-१६.६ साहित्य आणि इतर कला

१. कलांची विविध दृष्टिकोनातून केली जाणारी वर्गीकरणे .
२. वेगवेगळ्या कलांची स्वरूपवैशिष्ट्ये .
३. कलाकलांमधील साम्य -भेद .
४. कलांच्या संदर्भातील काही प्रश्न :
 - अ. सर्व कलांचे एकच लक्ष सौंदर्य असते का ?
 - ब. काही कला विशुद्ध असतात का ?
 - क. कलांची श्रेणीव्यवस्था लावता येते का ?

संदर्भग्रंथ :

१. कलेची मूलतत्त्वे : आर.जी. कॉलिंगवूड
२. सौंदर्य आणि साहित्य वा.सी. मर्ढेकर
३. सौंदर्यमीमांसा -डॉ. रा.भा. पाटणकर
४. कान्तची सौंदर्यमीमांसा - डॉ. रा.भा. पाटणकर
५. क्रोचेचे सौंदर्यशास्त्र- डॉ. रा.भा. पाटणकर
६. मर्ढेकरांची सौंदर्यमीमांसा पुर्नविचार - संपा. कमलाकर दिक्षित
७. सृष्टी, सौंदर्य आणि साहित्य मूल्य : डॉ. शरदचंद्रमुक्तिबोध
९. सौंदर्यानुभव -प्रभाकर पाध्ये
१०. सौंदर्याचे व्याकरण - डॉ. सुरेंद्र वारलिंगे
११. सौंदर्यविचार -मुंबई मराठी साहित्य संघ, प्रकाशन
१२. अॅरिस्टॉटलचे काव्यशास्त्र - गो.वि. करंदीकर
१३. साहित्यविचार - दि.के. वेडेकर

पदविका अभ्यासक्रम

पटकथालेखन पदविका

१. चित्रपट माध्यम
२. पटकथा
३. पटकथेचे उपघटक

- १ .संविधानक
- २.दृश्य आणि संधान
- ३ .व्यक्तिरेखाटन
- ४.संवाद
- ५ .गीत

४. इतर साहित्यप्रकार आणि पटकथा

- १ .कथा आणि चित्रपट
- २.कादंबरी आणि चित्रपट
- ३ .नाटक आणि चित्रपट
- ४ .कविता आणि चित्रपट

संदर्भ ग्रंथ :

१. चंदेरी चित्रहार : रा .ग .जाधव
२. चित्रपटाची गोष्ट : अनिल झणकर
३. चित्रकथा : अशोक राणे
४. मराठी चित्रपटाची पटकथा : कुमार अनिल
५. बखर सिनेमाची : वसंत साठे
६. शांतारामा : व्ही .शांताराम
७. आत्मचरित्र : राम गवाले
८. साधा माणुस : भालजी पेंढारकर
९. Handbook of Screen play writing
१०. Indian Film – Panna Ghosh
११. Indinan Cinema Today – Arune Wasundevan
१२. 'रूपवाणी' मासिक
१३. दीपावली : दिवाळी अंक १९८८
१४. एक झाड : दोन पक्षी : विश्राम बेडेकर

पदविका अभ्यासक्रम

अमराठी भाषिकांसाठी मराठी भाषा पदविका

१. मराठी वर्णमाला व देवनागरी लिपी
२. मराठीची व्याकरण व्यवस्था : लिंग, वचन, विभक्ती व सामान्य रूपे
३. वाक्यव्यवस्था : केवल, मिश्र आणि संयुक्त वाक्ये, होकारार्थी व नकारार्थी वाक्ये .
प्रश्नार्थक उद्गारवाचक वाक्ये इ .
४. काळांचा वापर .
५. विविध क्षेत्रातील भाषेचा वापर

संदर्भ ग्रंथ :

१. Learning Marathi : Dr.Kalyan Kale, Dr.Anjali Soman.